

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของการสื่อสารผ่านดาวเทียม ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ ในช่วงระหว่างปี 2536-2537 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบลึก (Depth Interview) จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และจากรายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศผ่านดาวเทียมในปัจจุบัน

ศิริชัย ศิริกายะ (2529) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ว่า

... การวิจัยเชิงคุณภาพ ก็เป็นการหาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ด้วย เพราะปรากฏการณ์ที่เราศึกษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องทางสังคม ที่ฝังรากลึกทางประวัติศาสตร์ ไม่ใช่กากเดนของนักวิจัยเชิงปริมาณเหลือไว้ให้ทำ เพราะฉะนั้น การวิจัยเชิงคุณภาพจึงมีวิธีการศึกษาได้หลายแง่มุม ทั้งนี้ รวมทั้งการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Induction) การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ค้นหาความหมาย การตีความ การสัมภาษณ์บุคคลระดับหัวหน้า การศึกษาประวัติส่วนตัว ข้อมูลจากศูนย์เก็บเอกสาร ข้อมูลจากการคำนวณทางสถิติ ทั้งนี้ เพราะการวิจัยทางด้านคุณภาพมุ่งที่จะ “ค้นหาสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของมนุษย์” ...

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องทางสังคม จึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้ความหมายแก่ข้อมูลเหล่านั้น นำไปสู่การอธิบายปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษา โดยผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลดังต่อไปนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ สำหรับกรณีงานวิจัยชิ้นนี้ จะเกิดจากการ สัมภาษณ์ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และสังเกตเป็นช่วงระยะเวลา นาน รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงของผู้วิจัยเอง เพราะผู้วิจัยเป็นพนักงานของบริษัท ฮาร์โมนิค สตูดิโอ จำกัด และบริษัท คีย์ ทู ชัคเซส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของ บริษัท มีเดีย พลัส จำกัด มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2534 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงสามารถเข้าถึง แหล่งข้อมูล ต่าง ๆ ได้สะดวก ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลโดยแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ บทความเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และ วิวัฒนาการของรายการ บทความ บทสัมภาษณ์ ผังการดำเนินรายการ รวมถึงส่วน อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการสไมล์เรดิโอ เนทเวิร์ค และรายการเรดิโอโหวด แซทเทิลไลท์

2. ข้อมูลประเภทรายการวิทยุ ได้แก่

2.1 รายการสไมล์เรดิโอ เนทเวิร์ค ที่ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง ตั้งแต่วัน จันทร์ถึงวันอาทิตย์ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียง 919 กรป.กลาง เอฟ.เอ็ม. 99.5 เม็ก กะเฮิร์ต ซึ่งเป็นสถานีแม่ข่าย และส่งกระจายเสียงไปยังสถานีเครือข่ายต่างจังหวัด อีก จำนวน 13 สถานี คือ

สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ถ่ายทอดผ่านดาวเทียม ตลอด 24 ชั่วโมง มีดังนี้

- สถานีวิทยุกระจายเสียง 914 กรป.กลาง
เอฟ.เอ็ม. 100.25 เม็กกะเฮิร์ต จังหวัดเชียงราย
- สถานีวิทยุกระจายเสียง 909 กรป.กลาง
เอฟ.เอ็ม. 94.75 เม็กกะเฮิร์ต จังหวัดสกลนคร
- สถานีวิทยุกระจายเสียง 921 สนศ. กรป.กลาง

เอฟ.เอ็ม. 99.0 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดเพชรบูรณ์

- สถานีวิทยุกระจายเสียง 912 กรป.กลาง เอฟ.เอ็ม. 99.25

เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดนราธิวาส

สถานีวิทยุกระจายเสียงที่ถ่ายทอดผ่านดาวเทียม เฉพาะเวลา 09.00-

12.00 น., 13.00-18.00 น. และ 20.30-23.30 น. มีดังนี้

- สถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยนเรศวร มน.

เอฟ.เอ็ม. 107.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดพิษณุโลก

- สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารอากาศ 07

เอฟ.เอ็ม. 98.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดสุราษฎร์ธานี

- สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2

เอฟ.เอ็ม. 88.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดขอนแก่น

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดกาญจนบุรี

เอฟ.เอ็ม. 94.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดกาญจนบุรี

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดเชียงใหม่

เอฟ.เอ็ม. 93.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดเชียงใหม่

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดนครศรีธรรมราช

เอฟ.เอ็ม. 97.0 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดนครศรีธรรมราช

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดสงขลา เอฟ.เอ็ม.

102.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดสงขลา

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดภูเก็ต

เอฟ.เอ็ม. 90.5 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดภูเก็ต

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัดตรัง

เอฟ.เอ็ม. 91.25 เมื่อกะเฮิร์ต จังหวัดตรัง

2.2 รายการเรดิโอโหวต แชนเนลไลท์ ที่ออกอากาศ 21 ชั่วโมง คือเวลา 05.00-02.00 น. ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันอาทิตย์ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) เอฟ.เอ็ม. 93.5 เมกกะเฮิร์ต ซึ่งเป็นสถานีแม่ข่าย และส่งกระจายเสียงไปยังสถานีเครือข่ายต่างจังหวัด ของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย อีกจำนวน 7 สถานี โดยถ่ายทอดผ่านดาวเทียมเฉพาะเวลา 09.00-12.00 น., 13.00-18.00 น. และ 21.00-23.00 น. ดังนี้

- จังหวัดสงขลา เอฟ. เอ็ม. 90.5 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดภูเก็ต เอฟ. เอ็ม. 96.75 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดเชียงใหม่ เอฟ. เอ็ม. 98.0 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดเชียงราย เอฟ. เอ็ม. 95.75 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดพิษณุโลก เอฟ. เอ็ม. 94.25 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดขอนแก่น เอฟ. เอ็ม. 98.5 เมกกะเฮิร์ต
- จังหวัดโคราช เอฟ. เอ็ม. 106.25 เมกกะเฮิร์ต

3. ข้อมูลประเภทบุคคล คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่

3.1 ผู้ให้ข้อมูลของบริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ผู้ผลิตรายการสไมล์เรดิโอ เน็ทเวิร์ค ได้แก่

3.1.1 กรรมการผู้จัดการ (Managing Director)

ผู้ผลิตรายการ (Producer)

ม.ร.ว. รุจิยาภา อากาศ

3.1.2 ผู้จัดการทั่วไป (General Manager)

คุณศรัณย์ จันทพลาบูรณ์

3.1.3 ผู้ช่วยผู้กำกับรายการ (Co-Producer)

วัฒนชัย กุลวัฒนวรพงศ์

3.1.4 ผู้คิดสร้างสรรค์ (Executive Planner)

กอบเกียรติ พรภาคาเดช

3.1.5 ทีมงานสนับสนุน (Program Staff)

กัมปนาท มานิตเจริญ

3.1.6 นักจัดรายการ (Disc Jockey)

อรรณพ กิตติกุล

3.1.7 นักจัดรายการ (Disc Jockey)

อัญชลี อินทรผล

3.2 ผู้ให้ข้อมูลของบริษัท เอ-ไทม์ มีเดีย จำกัด ผู้ผลิตรายการเรดิโอโหวด
แซทเทิลไลท์ ได้แก่

3.2.1 ผู้ผลิตรายการ (Executive Producer)

รณชัย ชื่นสุวรรณ

3.2.2 ผู้ผลิตรายการ (Executive Producer)

จันทนา จันทสติษฐ

3.2.3 ผู้คิดสร้างสรรค์ (Creative)

สุทธิชัย สละประเวศน์

3.2.4 ผู้คิดสร้างสรรค์ (Creative)

กฤษฎพล โพธิ์พิทักษ์ธานนท์

3.2.5 นักจัดรายการ (Disc Jockey)

ศวีจุฬา หยงสตาร์

3.2.6 นักจัดรายการ (Disc Jockey)

อรรณพ กิตติกุล (ได้ลาออกจากการเป็นนักจัดรายการ สไมล์ เรดิโอ เน็ตเวิร์ค บริษัท มีเดียพลัส จำกัด เมื่อปี 2538 แล้วมาเป็นนักจัดรายการของเรดิโอ ไหวต แชนทเทิลไลท์ ในปีเดียวกัน)

3.2.7 ผู้ช่วยนักจัดรายการ (Co-Program)

ไวกูร วิบูลย์สมัย

3.2.8 ผู้ช่วยนักจัดรายการ (Co-Program)

ธนวัต พรหมฤทธิ์

3.2.9 ผู้ช่วยนักจัดรายการ (Co-Program)

พรชัย อุดมรัตน์การ

3.2.10 ผู้ประกาศข่าว (News-Announcer)

สุทธินาถ ทองชื่น

3.3 ผู้ให้ข้อมูลในวงการวิทยุกระจายเสียง

3.3.1 นักจัดรายการต่างจังหวัด (Disc Jockey)

สถานีวิทยุกระจายเสียงทัพบก 3

เอฟ. เอ็ม. 101.5 เม็กกะเฮิร์ต จังหวัดเชียงใหม่

เยาวนา อาทิตยธรรม

3.3.2 นักจัดรายการต่างจังหวัด (Disc Jockey)

สถานีวิทยุกระจายเสียงทัพบก 4

เอฟ. เอ็ม. 107.75 เม็กกะเฮิร์ต จังหวัดหาดใหญ่

วนิดา สัตยรักษ์

3.3.3 กรรมการผู้จัดการ (Managing Director)

บริษัท คีย์ ทู ซัคเซส จำกัด

ศิริลักษณ์ พรศิริพันธ์

3.3.4 กรรมการผู้จัดการ (Managing Director)

บริษัท ไดเร็กซ์ แอปโพรช จำกัด

จินตนา เลิศล้ำยิ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ประเภทเอกสาร ได้แก่

- ประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการของรายการ และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรายการสไมล์เรดิโอ เน็ทเวิร์ค และรายการเรดิโอโหวด แซทเทิลไลท์ ซึ่งค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์คือ คู่แข่งธุรกิจ ประชาชาติธุรกิจ และผู้จัดการ

- บทความ บทสัมภาษณ์ และรวมถึงส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินธุรกิจวิทยุกระจายเสียงโดยค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์รายวันได้แก่บ้านเมือง วัฏจักร หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ได้แก่ คู่แข่งธุรกิจ ประชาชาติธุรกิจ และผู้จัดการ รวมทั้งนิตยสารรายปักษ์ ได้แก่ ชีวิตชีวา นิตยสารจีเอ็ม นิตยสารรมย์ และนิตยสารบูม

2. ประเภทรายการวิทยุ ได้แก่

2.1 รายการสไมล์เรดิโอ เน็ทเวิร์ค โดยผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเทปรายการ ลงในเทปคาสเซ็ท ขณะที่ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง และนำมาถอดรูปแบบและเนื้อหาของรายการ เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของรายการ

2.2 รายการเรดิโอโหวต แชนทเทิลไลท์ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการบันทึกเทปรายการ ลงในเทปคาสเซ็ท ขณะที่ออกอากาศตลอด 21 ชั่วโมง และนำมาถอดรูปแบบและเนื้อหาของรายการ เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหาของรายการ

3. ประเภทบุคคล คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่

3.1 ผู้ให้ข้อมูลของบริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ได้แก่ผู้ผลิตรายการสโมล์เรดิโอเน็ตเวิร์ค รวมทั้งสิ้น 7 คน เนื่องจากผู้วิจัยเป็นพนักงานของบริษัท ฮาร์โมนิค สตูดิโอ จำกัด และบริษัท คีย์ ทุ ซัคเซส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของ บริษัท มีเดีย พลัส จำกัด มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2534 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน จึงสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้สะดวก ดังนั้น ในเบื้องต้น จึงได้ติดต่อผ่านทาง คุณศิริลักษณ์ พรศิริพันธ์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท ฮาร์โมนิค สตูดิโอ จำกัด และบริษัท คีย์ ทุ ซัคเซส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ดูแลทางด้านการตลาดของกิจการในเครือบริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ซึ่งคุณศิริลักษณ์ได้กรุณาให้เลขานุการ คือ คุณลดาชาติ บุญยรัตพันธ์ เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับผู้ผลิตรายการของบริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ให้เป็นที่เรียบร้อย

ด้วยวิธีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสามารถเข้าถึงผู้ผลิตรายการที่ บริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ชั้น 18 อาคารมอณาเรย์ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ซึ่งเป็นทั้งสำนักงานและสถานีออกอากาศในอาคารเดียวกัน (โดยแบ่งพื้นที่เป็น 2 ปีก คือ ฝ่ายรายการ และฝ่ายการตลาด) โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและบันทึกเทปไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3.2 ผู้ให้ข้อมูลของบริษัท เอไทม์-มีเดีย จำกัด ได้แก่ ผู้ผลิตรายการเรดิโอโหวต แชนทเทิลไลท์ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ในการติดต่อสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการเหล่านี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการติดต่อผ่านพนักงานของบริษัท เอไทม์-มีเดีย จำกัด คือ คุณศรีจุฬายหงสตาตร์ ซึ่งเป็นนักจัดรายการของเรดิโอโหวต แชนทเทิลไลท์ ด้วย ซึ่งคุณศรีจุฬา มี

ความสนิทสนมและคุ้นเคยกับผู้วิจัยเป็นอย่างดี คุณศรีจุฬาได้กรุณาแนะนำผู้วิจัยให้รู้จักกับผู้ผลิตรายการและนัดหมายเวลากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่น ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ไปพบและแนะนำให้รู้จักกับบุคคลเหล่านั้น เพื่อสร้างสัมพันธ์และเก็บรวบรวมข้อมูลตามต้องการ

ด้วยวิธีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสามารถเข้าถึงผู้ผลิตรายการที่บริษัท เอไอเอ็ม-มีเดีย จำกัด ชั้น 20 อาคารซีเม็ก ทาวเวอร์ ถนนสุขุมวิท 21 ซึ่งเป็นสำนักงาน และที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ถนนวิภาวดีรังสิต ซึ่งเป็นสถานีออกอากาศรายการเรดิโอโหวด แชนทเทิลไลท์ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและบันทึกเทปไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

3.3 ผู้ให้ข้อมูลในวงการวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ นักจัดรายการต่างจังหวัด, กรรมการผู้จัดการ บริษัท คีร์ ทู ชัคเซส จำกัด และกรรมการผู้จัดการ บริษัท ไคเร็กซ์ แอปโพรช จำกัด ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า ผู้วิจัยเป็นพนักงานของบริษัท ฮาร์โมนิคสตูดิโอ จำกัด และบริษัท คีร์ ทู ชัคเซส จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ดูแลทางด้านการตลาดของกิจการในเครือบริษัท มีเดีย พลัส จำกัด ซึ่งทั้งสองบริษัท มีสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ต้องดูแลอยู่ทั่วประเทศ ผู้วิจัยจึงรู้จักและสนิทสนมกับผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและบันทึกเทปไว้เป็นหลักฐาน เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การศึกษาคั้งนี้คือบทบาทของการสื่อสารผ่านดาวเทียมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุในช่วงระหว่างปี 2536-2537 ซึ่งจะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น

1. รูปแบบและเนื้อหาที่ปรากฏในรายการวิทยุผ่านดาวเทียม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากรายการสไมล์เรดิโอ เน็ทเวิร์ค และรายการเรดิโอโหวต แชนทเทิลไลท์ โดยใช้กลุ่มแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุ มาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่ออธิบายรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุที่ปรากฏในรายการวิทยุผ่านดาวเทียม มีส่วนประกอบขึ้นเป็นรายการ (Elements) อย่างไรบ้าง

2. บทบาทของดาวเทียม ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุ

ผู้วิจัยจะนำเนื้อหาที่ได้มานั้น มาวิเคราะห์ตามแนวคิดโลกผกผัน (Global Paradox) ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารผ่านดาวเทียม ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการว่าเป็นอย่างไรบ้าง โดยจะพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างจากแนวคิดทฤษฎีที่ตั้งไว้ รวมกับข้อมูลในการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก และบทความข้อเขียนจากแหล่งข้อมูลประเภทเอกสารต่าง ๆ

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอบทบาทของดาวเทียม ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุ ในระหว่างปี 2536-2537 ผู้วิจัยจะนำเสนอในเชิงพรรณนาความ (descriptive presentation) โดยเริ่มจากที่มาของรายการ รูปแบบรายการ และเนื้อหาที่ปรากฏในรายการวิทยุผ่านดาวเทียม โดยมีตัวอย่างประกอบ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะแยกเป็นรายการสไมล์เรดิโอ เน็ทเวิร์ค และรายการเรดิโอโหวต แชนทเทิลไลท์ ซึ่งจะนำเสนอในบทที่ 4 ส่วนการวิเคราะห์บทบาทของดาวเทียมที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุ จะนำเสนอในบทที่ 5 และสุดท้ายคือผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจะนำเสนอในบทที่ 6